

Vergaderjaar 2008–2009

21 501-33

Raad voor Vervoer, Telecommunicatie en Energie

Nr. 205

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ECONOMISCHE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 9 januari 2009

Het Tsjechisch voorzitterschap heeft aangekondigd maandag 12 januari aanstaande een extra VTE-Raad te willen houden om de situatie te bespreken die is ontstaan door het conflict tussen Rusland (Gazprom) en Oekraïne (Naftogaz).

In het navolgende schets ik kort het ontstaan van het conflict, de huidige stand van zaken en welke inspanningen er op het niveau van de Europese Unie worden ondernomen. Tot slot ga ik in op de Nederlandse opstelling. In de bijlage¹ treft u de verklaring aan die de EU gisteren deed uitgaan.

Het ontstaan van het dispuut

Het is niet de eerste keer dat er rond de jaarwisseling een dispuut tussen Rusland en Oekraïne ontstaat omtrent de (door)levering van gas. Dit komt doordat de contracten die aan deze (door)levering ten grondslag liggen, jaarlijks op 31 december aflopen en voor die tijd moeten zijn heronderhandeld. In eerdere jaren werd te elfder ure een oplossing gevonden, maar dit jaar is het conflict niet tijdig opgelost. In het huidige conflict gaat het om de volgende zaken:

1. (Vermeende) achterstallige betalingen(incl. boete) van Oekraïne voor in 2008 door Gazprom geleverd gas. Naar verluidt zijn de achterstallige betalingen inmiddels voldaan en richt de twist zich nu op de boete die Oekraïne volgens Gazprom verschuldigd zou zijn voor te late betaling. Deze boete zou een omvang hebben van ca. \$ 600 mln.
2. De gasprijzen en de transitarieven voor 2009. Op dit vlak zouden partijen elkaar dicht hebben genaderd, maar is men uiteindelijk niet tot overeenstemming gekomen. Het gevolg was dat Gazprom aangaf per 1 januari 2009 aan Oekraïne dezelfde prijs voor gas in rekening te zullen brengen als aan afnemers in de Europese Unie. Verder gaf Gazprom aan niet langer over een tariefsverhoging voor transport te willen praten omdat daarvoor nog wel een doorlopend contract zou gelden.

¹ Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer.

Stand van zaken

Gazprom exporteerde tot 1 januari 2009 dagelijks ongeveer 410 miljoen m³ (mcm) naar Oekraïne, waarvan 300 mcm bestemd voor de Europese Unie (zijnde ongeveer 80% van de Russische gasinvoer van de EU) en 110 mcm voor de binnenlandse consumptie van de Oekraïne. Op 1 januari 2009 heeft Gazprom de export naar de Oekraïne verlaagd met deze 110 mcm. Daarbij werd verklaard dat Europa daar geen last van zou hebben doordat Oekraïne zijn gasopslagen zou aanspreken. Een deel van die opslagen is echter eigendom van Gazprom, die het gebruik als diefstal zag. De gasexport is daarop op 5 januari drastisch verlaagd tot 80 mcm en op 7 januari volledig stilgelegd. Volgens Oekraïne doordat Gazprom geen gas meer levert, volgens Gazprom doordat Oekraïne de kraan richting Europa heeft dichtgedraaid.

Dit heeft effecten voor een groot aantal landen. Er stroomt geen gas naar Roemenië, Bulgarije en Griekenland. Daarbij zijn de problemen in Bulgarije het grootst, want dat land is voor 100% afhankelijk van Rusland en heeft weinig eigen productie en beperkte eigen opslag. Roemenië kan de terugval vooralsnog opvangen met eigen productie en gasopslagen. Ook Hongarije, Slowakije, Polen, Tsjechië, Oostenrijk en Duitsland worden getroffen, alsmede een aantal landen op de Balkan. Veel van deze landen hebben (seizoens-)opslag en kunnen daarmee de terugval tijdelijk opvangen. Polen en Slowakije hebben echter wel aangegeven industriële grootverbruikers te gaan rantsoeneren.

Inspanningen op het niveau van de Europese Unie

Op het niveau van de Europese Unie zijn inmiddels de volgende acties ondernomen c.q. in gang gezet:

- Het Tsjechisch voorzitterschap en de Europese Commissie hebben op 1 januari jl. in een verklaring aangegeven dat het plotseling onderbreken van gasaanvoer naar EU-lidstaten «volledig onaanvaardbaar» is en dat beide partijen hun geschil zo snel mogelijk moeten oplossen.
- Op 6 januari hebben het voorzitterschap en de Commissie op politiek niveau overleg gevoerd met beide partijen. Commissievoorzitter Barroso staat in contact met premier Poetin en premier Timoshenko.
- Gisteren is tijdens de informele Raad Algemene Zaken over de kwestie gesproken.
- Gisteren hebben Naftogaz en Gazprom hun besprekingen hervat in aanwezigheid van de Commissie en het voorzitterschap.
- Ook het EP besprak gisteren de situatie en toonde zich verontwaardigd over de situatie. De EU moet werken aan diversificatie van energiebronnen en onderlinge afspraken over solidariteit.
- Vandaag komt de gascoördinatiegroep van de EU bijeen, waarin Commissie, lidstaten en industrie overleggen over de ontstane situatie en mogelijke maatregelen.. Naar verwachting zijn Naftogaz en Gazprom aanwezig voor een toelichting.

De EU is bereid een Monitoring Missie naar de Oekraïne en Rusland te sturen, om toe te zien op de doorvoer van gas, met het doel de huidige onderbreking in de gastoevoer naar de Europese Unie snel tot een einde te brengen. Tot nog toe is hierover niet besloten.

Opstelling van Nederland

Nederland ondervindt als gasproducerend land geen hinder van de crisis. Naar de mening van Nederland gaat het in eerste aanleg om een commercieel conflict tussen twee partijen. Het is dan ook aan deze partijen om de problemen snel op te lossen en ervoor te zorgen dat partijen die niet

betrokken zijn bij het conflict er (verder) geen last van ondervinden. Niettemin wordt door de crisis opnieuw onderstreept dat de EU een ernstig probleem heeft op het vlak van de energievoorzieningszekerheid. Het is volledig onaanvaardbaar dat Rusland en Oekraïne de levering van gas aan EU-lidstaten staken. Nederland kan zich dan ook volledig vinden in de stappen die reeds zijn en nog worden gezet door het voorzitterschap en de Commissie.

Een apart punt betreft de mogelijke assistentie die Nederland als gasexporterend land kan leveren aan het verlichten van de situatie. Naar ik heb vernomen wordt GasTerra, de grootste exporteur van het Nederlandse gas, inmiddels al door enkele klanten benaderd met de vraag of extra leveringen mogelijk zijn. GasTerra beziet momenteel welke mogelijkheden zij daartoe nog heeft, zonder daarbij afbreuk te doen aan haar reeds bestaande contractuele verplichtingen.

Daarnaast zal Nederland, met het oog op de lange termijn voorzieningszekerheid, aandacht vragen voor de ontwikkeling van alternatieve aanvoerroutes, waaronder de NordStream en Nabucco pijpleidingen. Overigens, zoals ik eerder heb aangegeven in onder meer het Energierapport 2008 (Kamerstukken II, 2007/08, 31 510, nr. 1), moet ook de ontwikkeling van Nederland tot gasrotonde in dat licht worden gezien. De huidige situatie toont eens te meer aan dat het nodig is deze ontwikkeling voortvarend voort te zetten, want ook Nederland heeft op termijn behoefte aan (extra) gasopslagen, aanvoer van LNG en een nog meer liquide marktplaats voor het zeker stellen van de gasvoorziening. Ik zal de Tweede Kamer hier binnenkort nader informeren, dit mede naar aanleiding van de motie Ten Hoopen c.s. over gasrotonde (Kamerstukken II, 2008/09, 31 700-XIII, nr. 44).

De minister van Economische Zaken,
M. J. A. van der Hoeven